Сборник съдебна практика

ОПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЪДА (шести състав)

19 ноември 2015 година*

„Преюдициално запитване — Член 99 от Процедурния правилник на Съда — Защита на потребителите — Директива 93/13/ЕИО — Член 1, параграф 1 и член 2, буква б) — Неравноправни клаузи, съдържащи се в сключените с потребителите договори — Договор за поръчителство и договор за обезпечение върху недвижим имот, сключени с кредитна институция от физически лица, които действат за цели, излизащи от рамките на упражняваното от тях занятие, и които нямат функционална връзка с търговското дружество, на което стават поръчители“

По дело C-74/15

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Curtea de Apel Oradea (Апелативен съд, Орадя, Румъния) с акт от 5 февруари 2015 г., постъпил в Съда на 18 февруари 2015 г., в рамките на производство по дело

Dumitru Tarcău,

Ileana Tarcău

срещу

Banca Comercială Intesa Sanpaolo România SA и др.,

СЪДЪТ (шести състав),

състоящ се от: A. Borg Barthet, изпълняващ функцията на председател на състава, M. Berger (докладчик) и S. Rodin, съдии,

генерален адвокат: J. Kokott,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

— за г-н Tarcău и г-жа Tarcău, от C. Herța, адвокат,

— за Banca Comercială Intesa Sanpaolo România SA и др., от L. Bercea, адвокат,

— за румънското правителство, от R. H. Radu, R. I. Haţieganu и A.-G. Văcaru, в качеството на представители,

* Език на производството: румънски.

— за чешкото правителство, от M. Smolek и J. Vláčil, в качеството на представители,

— за германското правителство, от T. Henze и J. Kemper, в качеството на представители,

— за испанското правителство, от A. Gavela Llopis, в качеството на представител,

— за Европейска комисия, от C. Gheorghiu и Д. Русанов, в качеството на представители,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, Съдът да се произнесе с мотивирано определение в съответствие с член 99 от Процедурния правилник на Съда,

постанови настоящото

Определение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 1, параграф 1 и член 2, буква б) от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273).

2 Запитването е отправено в рамките съдебен спор между г-н Tarcău и г-жа Tarcău, и Banca Comercială Intesa Sanpaolo România SA и др. във връзка с договор за обезпечение върху недвижим имот и с договор за поръчителство.

Правна уредба

Правото на Съюза

3 Девето и десето съображение от Директива 93/13 имат следното съдържание:

„[…] лицата, придобиващи стоки и ползващи услуги, следва да са защитени от злоупотреба с положение от страна на продавача или предоставящото услуги лице, по-специално срещу едностранно установени договори с общи условия и неравноправно изключване на основни права от договори;

[…] по-ефективна защита на потребителите може да се осъществи чрез приемане на еднакви правила относно неравноправните клаузи; […] тези правила следва да се прилагат за всички договори, сключени между продавачи и предоставящи услуги лица, от една страна, и потребители [от друга страна]; […] в резултат на това от […] настоящата директива трябва да се изключат трудовите договори, договорите във връзка с наследствени права, договорите в областта на семейното право и дружествени договори и устави на дружества“.

4 Член 1, параграф 1 от тази директива гласи:

„Настоящата директива има за цел да сближи законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите членки относно неравноправните клаузи в договори, сключвани между продавач или доставчик и потребител“.

5 Член 2 от посочената директива определя понятията „потребител“ и „продавач или доставчик“ по следния начин:

„По смисъла на настоящата директива:

[…]

б) „потребител“ означава всяко физическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на настоящата директива, участва поради интереси, които са извън рамките на неговата търговска или професионална дейност;

в) „продавач или доставчик“ означава всяко физическо или юридическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на настоящата директива, участва поради интереси, които са свързани със занятието, стопанската дейност или професията му, независимо дали в публичноправен или частноправен контекст“.

Румънското право

6 Закон № 193/2000 относно неравноправните клаузи в договорите, сключвани между търговците и потребителите (Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori), в повторно публикуваната си редакция (Monitorul Oficial al României, част I, № 305 от 18 април 2008 г., наричан по-нататък „Закон № 193/2000“), има за цел транспонирането на Директива 93/13 във вътрешното право.

7 Член 1, параграф 1 от този закон предвижда:

„Всеки договор, сключван между търговец и потребител за продажба на стоки или за предоставяне на услуги, включва ясни, недвусмислени договорни клаузи, за разбирането на които не са необходими специализирани познания“.

8 Член 2, параграф 1 от същия закон уточнява:

„Потребител“ означава всяко физическо лице или група физически лица, обединени в сдружения, които въз основа на договор, попадащ в обхвата на този закон, действат за цели, които са извън рамките на тяхната търговска, промишлена или производствена, занаятчийска дейност или свободна практика“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

9 На 24 октомври 2008 г. между Banca Comercială Intesa Sanpaolo România SA Sanpaolo (наричана по-нататък „Sanpaolo“), в качеството ѝ на кредитодател, и SC Crisco SRL (наричано по-нататък „дружеството Crisco“), търговско дружество, действащо в качеството си на кредитополучател, е сключен договор за кредит. Последното е представлявано от г-н Cristian Tarcău в качеството му на единствен съдружник и управител.

10 По молба на своя син, г-н Cristian Tarcău, който иска да получи увеличение на отпуснатата на дружеството Crisco кредитна линия, на 7 август 2009 г. г-н Dumitru Tarcău и г-жа Ileana Tarcău подписват допълнително споразумение към сключения договор за кредит между това дружество и Sanpaolo. Допълнителното споразумение възпроизвежда в тяхната цялост основните клаузи на първоначалния договор за кредит и допълва вече учредените при сключването на този договор обезпечения с две нови обезпечения, предоставени от г-н и г-жа Tarcău.

11 Съгласието на г-н и г-жа Tarcău за новите обезпечения, с които се гарантира връщането на кредита, отпуснат на дружеството Crisco, е дадено под формата на договор за обезпечение върху недвижим имот от 7 август 2009 г., с който те учредяват ипотека върху недвижим имот — техния апартамент — в полза на Sanpaolo, и на договор за поръчителство, също с дата 7 август 2009 г., по силата на който те стават гаранти за плащането на всички суми, дължими от дружеството Crisco при изпълнението на договора за кредит.

12 Според твърденията на г-н и г-жа Tarcău те са се съгласили да станат поръчители на кредита, отпуснат на SC Crisco SRL, единствено поради обстоятелството че синът им Tarcău Cristian е единствен съдружник и управител на това търговско дружество.

13 Като преценяват, че са действали в качеството си на потребители и че разпоредбите на Закон № 193/2000 са относими към техния случай, г-н и г-жа Tarcău сезират Tribunalul Satu Mare (Окръжният съд на Сату Маре) с искане за отмяна на допълнителното споразумение от 7 август 2009 г., както и на договорите за обезпечение върху недвижимия имот и за поръчителство, или, при условията на евентуалност, за отмяна на някои от клаузите на тези договори, които те считат за неравноправни.

14 С решение от 8 май 2014 г. Tribunal Satu Mare (Окръжният съд на Сату Маре) отхвърля това искане, с мотива че съгласно член 1, параграф 1 от него Закон № 193/2000 се прилага само към договори, които имат за предмет продажбата на стока или доставката на услуги за потребители, условие, което не е изпълнено в спора в главното производство, щом като бенефициер по договора за кредит е дружеството Crisco. Също според тази юрисдикция обстоятелството, че договорите за обезпечение върху недвижим имот и за поръчителство имат акцесорен характер по отношение на договора за кредит, не позволява също така те да бъдат обхванати от приложното поле на Закон № 193/2000, като се има предвид, че бенефициер по кредита е търговско дружество, което няма качеството на потребител.

15 Г-н и г-жа Tarcău подават въззивна жалба срещу това съдебно решение пред запитващата юрисдикция.

16 При тези условия Curtea de Apel Oradea (Апелативен съд, Орадя) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1. Следва ли член 2, буква б) от Директива 93/13 да се тълкува по отношение на определението на понятието „потребител“ в смисъл, че то включва или, напротив, в смисъл, че то изключва от тази дефиниция физическите лица, които подписват в качеството си на лица, предоставили обезпечение, допълнителни споразумения и допълнителни договори (договор за поръчителство, договор за обезпечение върху недвижим имот) към договор за кредит, сключен с търговско дружество с цел развитие на неговата дейност, в случаите, в които тези физически лица нямат никаква връзка с дейността на търговското дружество и са действали за цели, които са извън рамките на осъществяваната от тях дейност по занятие?

2. Трябва ли член l, параграф l от Директива 93/13 да се тълкува в смисъл, че в обхвата на тази директива попадат само договорите, сключени между търговци и потребители, които имат за предмет продажбата на стоки или доставката на услуги, или в нейния обхват попадат и акцесорните договори (договор за обезпечение, договор за поръчителство) към договор за кредит с бенефициер търговско дружество, сключени от физически лица, които нямат никаква връзка с дейността на търговското дружество и са действали за цели, които са извън рамките на осъществяваната от тях дейност по занятие?“.

По преюдициалните въпроси

17 Съгласно член 99 от своя процедурен правилник, когато отговорът на преюдициален въпрос не оставя място за разумно съмнение, Съдът може във всеки един момент да се произнесе с мотивирано определение по предложение на съдията докладчик и след изслушване на генералния адвокат.

18 Тази разпоредба следва да намери приложение в рамките на настоящото преюдициално запитване.

19 С въпросите си, които трябва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 1, параграф 1 и член 2, буква б) от Директива 93/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че тази директива може да се прилага към договор за обезпечение върху недвижим имот или за поръчителство, сключен между физическо лице и кредитна институция с цел да се гарантират задълженията, които търговско дружество е поело по силата на договор за кредит с тази институция, когато това физическо лице няма никаква връзка от професионално естество с дейността на посоченото дружество.

20 В това отношение следва да се припомни, както следва от член 1, параграф 1 и член 3, параграф 1, че Директива 93/13 се прилага спрямо клаузите в „договори, сключвани между продавач или доставчик и потребител“, които не са „индивидуално договорен[и]“ (вж. решение Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, т. 19).

21 Както гласи десето съображение от Директива 93/13, еднаквите правила относно неравноправните клаузи следва да се прилагат за „всички договори“, сключени между продавачи и лица, предоставящи услуги, от една страна, и потребители, от друга страна, така както са дефинирани в член 2, букви б) и в) от посочената директива (вж. решения Asbeek Brusse и De Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, т. 29 и Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, т. 20).

22 Затова извън изключенията, изброени в десето съображение на Директива 93/13, предметът на договора е ирелевантен за определяне на приложното поле на тази директива. По това последната се отличава от Директива 87/102/ЕИО на Съвета от 22 декември 1986 година за сближаване на законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите членки относно потребителския кредит (ОВ L 42, 1987 г., стр. 48; Специално издание на български език, 2007 г., глава 12, том 1, стр. 252), която не е приложима по отношение на договорите, по силата на които кредитор предоставя или се задължава да предостави на потребител кредит под формата на разсрочено плащане, на заем или всяка друга подобна форма на улеснение за плащане, поради което Съдът е изключил договора за обезпечение от приложното поле на последната директива (решение Berliner Kindl Brauerei, C-208/98, EU:C:2000:152, т. 17—23).

23 Следователно Директива 93/13 дефинира договорите, към които се прилага, с оглед на качеството на страните по договора — в зависимост от обстоятелството дали те действат, или не действат в рамките на осъществяваната от тях търговска или професионална дейност (решения Asbeek Brusse и De Man Garabito, EU:C:2013:341, т. 30 и Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, т. 21).

24 Този критерий съответства на идеята, на която се основава установената с тази директива система на защита, а именно че потребителят е в положението на по-слаба страна спрямо продавача или доставчика от гледна точка както на преговорните си възможности, така и на степента си на информираност, като това го принуждава да приема предварително установените от продавача или доставчика условия, без да може да повлияе на съдържанието им (вж. решения Asbeek Brusse и De Man Garabito, EU:C:2013:341, т. 31 и Šiba, C 537/13, EU:C:2015:14, т. 22).

25 Тази защита е особено важна по отношение на договорите за обезпечение или за поръчителство, сключени между банкова институция и потребител. Такъв договор всъщност се основава на поемането на персонално задължение от страна на лицето, предоставящо обезпечение, или на поръчителя да плати договорения от трето лице дълг. Това задължение поражда за поелото го лице сериозни ангажименти, последица от които е обременяването с тежест на собственото му имущество с често пъти трудно изчислим финансов риск.

26 Що се отнася до това дали физическо лице, което се ангажира да гарантира задълженията, които има търговско дружество по силата на договор за кредит с банкова институция, може да бъде разглеждано като „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13, следва да се посочи, че такъв договор за обезпечение или за поръчителство, ако може да бъде представен като акцесорен от гледна точка на неговия предмет по отношение на главния договор, въз основа на който е възникнало гарантираното с него задължение (вж. в този контекст Директива 85/577/ЕИО на Съвета от 20 декември 1985 година относно защита на потребителите във връзка с договорите, сключени извън търговския обект (ОВ L 372, стр. 31; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 1, стр. 188), решение Dietzinger, C-45/96, EU:C:1998:111, т. 18), от гледна точка на страните по него се явява различен договор, щом като е сключен между лица, различни от страните по главния договор. Следователно качеството, в което са действали, следва да се преценява именно от гледна точка на страните по договор за обезпечение или за поръчителство.

27 В това отношение следва да се припомни, че понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13 има обективен характер (вж. решение Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, т. 21). То трябва да се преценява по функционален критерий, който се състои в това да се прецени дали разглежданото договорно отношение се вписва в рамките на дейности, външни за упражняването на дадена професия.

28 Когато е сезиран със спор по договор, който би могъл да попада в приложното поле на тази директива, националният съд трябва с оглед на всички обстоятелства по делото и на всички доказателства да провери дали съответната страна по договора може да бъде квалифицирана като „потребител“ по смисъла на същата директива (вж. в този смисъл решение Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, т. 22 и 23).

29 В случаите на физическо лице, което е приело да бъде гарант за изпълнението на задължения на търговско дружество, задача на националния съд е да установи дали това лице е действало в рамките на осъществяваната от него дейност по занятие, или поради връзката от функционално естество, която то има с това дружество, като например неговото управление или значителен дял от неговия дружествен капитал, или то е действало за цели от частен характер.

30 При тези условия на поставените въпроси следва да се отговори, че член 1, параграф 1 и член 2, буква б) от Директива 93/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че тази директива може да се прилага към договор за обезпечение върху недвижим имот или за поръчителство, сключен между физическо лице и кредитна институция с цел да се гарантират задълженията, които има търговско дружество по силата на договор за кредит към тази институция в рамките на договор за кредит, когато това физическо лице е действало за цели, които не попадат в рамките на осъществяваната от него дейност по занятие, и то няма връзка от функционално естество с посоченото дружество.

По съдебните разноски

31 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (шести състав) реши:

Член 1, параграф 1 и член 2, буква б) от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори трябва да се тълкуват в смисъл, че тази директива може да се прилага към договор за обезпечение върху недвижим имот или за поръчителство, сключен между физическо лице и кредитна институция за гарантиране на задълженията, които има търговско дружество към тази институция по силата на договор за кредит, когато това физическо лице е действало за цели, които не попадат в рамките на упражняваната от него дейност по занятие, и то няма връзка от функционално естество с посоченото дружество.

Подписи